

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ОСОБИСТІСТЮ

(Дьяченко С. О.)
МДУ, м. Маріуполь, Україна

Реалії сьогодення пов'язані зі стрімкими змінами у всіх сферах сучасного життя, високими темпами відтворення соціально-технічних процесів, виникненням нових та ускладненням існуючих технологій. Все це обумовлює цілий ряд вимог до особистості, яка на сьогодні повинна бути активною, гнучкою, працездатною, ефективною та результативною.

Саме результативність та ефективність виступають ключовими критеріями будь-якої діяльності у будь-якій сфері. А це означає, що усвідомленій дії індивіда повинен передувати процес прийняття рішення. Можна стверджувати, що здатність особистості до прийняття рішення і визначає її як суб'єкта певної діяльності та суб'єкта власного життя. За визначенням Є.В. Степури, вміння приймати рішення – це ще й індикатор особистісної свободи [3, с. 37].

Отже, можна стверджувати, що вивчення соціально-психологічних механізмів процесу прийняття рішення особистістю є однією з ключових проблем сучасної психологічної науки і практики. На сьогодні психологія виокремлює чотири рівня дослідження процесу прийняття рішення: філософський, загально-методологічний, спеціально-науковий або соціально-психологічний, а також рівень певних психологічних досліджень [1, с. 14].

Сутність феноменології прийняття рішення розкривається в роботах К.Л. Бюлера, Г.О. Гоорбань, Ю. Козельского, Д.О. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна, Р. Сірза, Х. Хекхаузена, Ю.М. Швалба.

Феномен прийняття рішення розглядається ними в двох аспектах: як процес і як результат. В якості результату, прийняте рішення (ухвалене рішення) ототожнюється з вольовим актом формування послідовності дій, що ведуть до досягнення мети на основі перетворення вихідної інформації в ситуації невизначеності [2, с. 10]. Як самостійний процес, прийняття рішення – це виявлення варіантів і визначення переваг такої активності, яка б максимально забезпечувала досягнення нормативно зафіксованої мети або реалізацію фіксованої установки щодо перетворювальної або іншої соціотехнічної дії [1, с. 45].

Серед основних детермінант поведінки, що зумовлюють прийняття рішень, можна виокремити наступні: 1) наявність суб'єктивно нерівноцінних дієвих альтернатив; 2) неможливість уникнути вибору певної дії, його необхідність; 3) значущість вибору для певної особистості; 4) наявність обмежень щодо можливих способів поведінки в певній ситуації; 5) наявність ризику, пов'язаного із відсутністю гарантій отримання очікуваних результатів; 6) неповна визначеність причинно-наслідкових зв'язків, що зумовлюють перебіг подій; 7) особиста відповідальність за наслідки своїх дій чи розпоряджень, що реалізується через систему санкцій в певному соціальному середовищі [2, с. 16].

Важливими складовими процедури прийняття рішення, на думку Г.О. Горбань, також є:

Ситуація невизначеності – це певна система суб'єктивних і об'єктивних факторів, що виникають в життєвому просторі людини та, порушуючи рівновагу, спричиняють виникнення безлічі можливостей подальшого розвитку системи.

Суб'єкт прийняття рішення – це активно діюча особа, яка робить вибір в ситуації невизначеності та приймає на себе відповідальність за дії та їх наслідки.

Зрештою, як зазначає Г.О. Горбань, для розкриття сутності змісту процесу прийняття рішення необхідно розглядати його як систему певних послідовних дій – від відчуття невизначеності, що утворює поліваріантність ситуацій, до вибору конкретного варіанта проекту майбутньої ситуації та аналізу результату дій. Аналіз результатів стає основою для формування нового процесу прийняття рішення [1, с. 57].

Відтак, здійснений ними аналіз підтверджує твердження про те, що процес прийняття рішення передусім кожній дії особистості. Але важливо розуміти, що процес прийняття рішення стосовно буденних дій, які не мають особистої цінності та значущості, відбувається нерелфлексивно (інтуїтивно), автоматично без складного попереднього аналізу та не потребує особливих затрат енергії та часу.

Прийняття рішення у значущій та емоційно забарвленій життєвій ситуації підпорядковується іншим закономірностям та відтворюється завдяки певним соціально-психологічним механізмам. Рішення щодо вибору потенційного шлюбного партнера, професійного самовизначення, здійснення трудової міграції та цілий ряд інших є найбільш значущими та ключовими у житті кожної людини і процедура їх ухвалення потребує подальшого наукового вивчення й аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбань Г.О. Прийняття управлінських рішень у соціальних системах: соціально-психологічний аспект: монографія. – Запоріжжя: КПУ, 2012.– 347 с.
2. Деркач В.Л. Теорія прийняття рішень при розв'язанні екологічних проблем (філософсько-методологічні аспекти) : автореф. дис. канд. филос. наук : 09.00.09 / В.Л. Деркач ; Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2001. – 22 с.
3. Степура Є.В. Ціннісно-сміслові чинники прийняття рішень особистістю в умовах невизначеності: Дисертація. – Київ: Національна академія педагогічних наук України. Інститут психології імені Г.С. Костюка, 2016. – 204 с.